נזדמן לו אדם אחד שהוא מבוער ביותר. במסכת דרך ארץ [1] מפרש דאותו אדם היינו אליהו ולטוב נתכוין כדי שלא יתגיל בדבר: **לא צריכא** דנפלי מחמת גובהייהו. פי' דהוו בריאות ולא היו רואויות ליפול אלא מחמת גובהן: **אמר** ליה דאיבא רב **אדא בהדן דנפיש זכותיה.** וא"ל דתרי רב אדא הוו דהא רב אדא בר אהבה הוה בימי רבא דמינו בכמה מקומות אמר רב אדא בר אהבה אמר רבא [ע] והא רב אדא בר אהבה דהכא משמע דהוה חבר לרב ולשמואל מדקאמר ליה שמואל לרב וקאמר ליה הא איכא רב אדא בהדן ואלו ידעת דרב יהודה היה תלמיד דרב ושמואל ורבא [2] הוה עולד ביום שמת רב יהודה ורב אדא היה תלמיד דרבא א"כ ע"כ צ"ל דתרי רב אדא הוו [א] [ט]: **בהכינתו.** פירוש בכיוני שמכנין אותו [1] בן אדם לגנאי בחניכתו פי' כיוני שם משפחתו שם לוי כמו שם חניכת אבות בגיטין עד עדיה דורות (גיטין דף פח.) כמו חניכת אבות בגיטין עד י' דורות (גיטין דף פח.): **ביומא דעיבא.** יום המעונן דהוי רוח מנשבת ומתפחי דלא תפיל חומות: **בגוהרקא.** תיבה תלויה בעגלה וארות יושבות בהן: **וסייר.** בודק. תרגום פוקד (שמות לד) מסער. כמו האי טבחא דלא סר סכינא קמיה חכם [2]: **כי הוה ליה מילתא דאסותא רמי ליה אכווא דמיא בו'** לא גרסינן: **זבין ליה ושדי ליה בגהרא.** להכי זבין להו דאי הוה משתייר מידי לגנגין אזלא לאיבוד דמכמשא בשבת ונמצא מכשילן לעתיד לבא דלא מייתי ירקי לסעודת שבת: **דסמלא דעתייהו.** שנסמכין עייס לאותו ירק ואומרים אין אנו צריכין לקנות ושמא לא ישתייר שם כלום ואין להן מה לאכול בשבת: **אין מאכילין אותן לבהמה.** משום ביזוי אוכלין [3] ומחזי כבועטו בטובה שהשפיע הקב"ה בעולם. אי נמי משום דחסה תורה על ממונן של ישראל [4]: וחרק לנהר והולכין למקום אחר ומוצאין אותם בני אדם ואוכלין אותן כך שמעתי: **מילתא דשיבתא.** מנהג שדים שמזיקין למי שיאכל ואינו נוטל ידיו. דשיבתא כהך דגרסינן במסכת יומא (דף עז:) אמר אביי משום שיבתא. והוה תלי ליה לההוא בוזא דמיא כי היכי דלימשו ידייהו מינה: **כי מסא.** חוץ מזו כל מאן דבעי הוה עייל ואכל: משום

נזדמן לו אדם. יש ספרים שכתוב בהן אליהו זכור לטוב והוא נתכוון להוכיחו שלא יתגיל בדבר: ה"ג **מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות שאינן ראויות ליפול ולא שראויות ליפול הי ניהו בריאות והי ניהו שאינן ראויות ליפול הי ניהו ראויות ליפול לא צריכא דקיימן אגודא דנהרא.** מפולת שיש שם רוח חזק שמפיל החומות [5]. מפולת שאמרו מתריעין עליהן בבריאות קאמרינן שיהו החומות בריאות ואף על פי כן נופלות מכח נשיבת הרוח אבל אם היו החומות הנופלות רעועות אין מתריעין עליהן וכשאינן ראויות ליפול מתריעין עליהן ולא בראויות ליפול: **לא צריכא.** הא דקתני שאינן רעועות וראויות ליפול אלא כגון דקאי אגודא דנהרא על שפת הנהר שאע"פ שהיא בריאה ראויה היא ליפול שהמים מפילין אותה שמקלקלין את הקרקע ושוחקין את היסוד: **הי הכא דאיכא רעועה בו':** ה"ג **לא הקפדינן בתוך ביתי** [1] **ולא הלכתי בלא תורה.** דכל שעתא הוה גריס. **בהכינתו.** שמכניס לו בני אדם [2] כגון שם לוי: **חניכתו.** כמו חניכת אבות בגיטין עד י' דורות (גיטין דף פח.): **ביומא דעיבא.** יום המעונן דהוי רוח מנשבת ומתפחי דלא תפיל חומות: **בגוהרקא.** תיבה תלויה בעגלה וארות יושבות בהן: **וסייר.** בודק. תרגום פוקד (שמות לד) מסער. כמו האי טבחא דלא סר סכינא קמיה חכם [3]: **כי הוה ליה מילתא דאסותא רמי ליה אכווא דמיא בו'** לא גרסינן: **זבין ליה ושדי ליה בגהרא.** להכי זבין להו דאי הוה משתייר מידי לגנגין אזלא לאיבוד דמכמשא בשבת ונמצא מכשילן לעתיד לבא דלא מייתי ירקי לסעודת שבת: **דסמלא דעתייהו.** שנסמכין עייס לאותו ירק ואומרים אין אנו צריכין לקנות ושמא לא ישתייר שם כלום ואין להן מה לאכול בשבת: **אין מאכילין אותן לבהמה.** משום ביזוי אוכלין [4] ומחזי כבועטו בטובה שהשפיע הקב"ה בעולם. אי נמי משום דחסה תורה על ממונן של ישראל [5]: וחרק לנהר והולכין למקום אחר ומוצאין אותם בני אדם ואוכלין אותן כך שמעתי: **מילתא דשיבתא.** מנהג שדים שמזיקין למי שיאכל ואינו נוטל ידיו. דשיבתא כהך דגרסינן במסכת יומא (דף עז:) אמר אביי משום שיבתא. והוה תלי ליה לההוא בוזא דמיא כי היכי דלימשו ידייהו מינה: **כי מסא.** חוץ מזו כל מאן דבעי הוה עייל ואכל:

נזדמן לו אדם אחד שהיה מבוער ביותר אמר לו שלום עליך רבי ולא החזיר לו אמר לו ריקה כמה מבוער אותו האיש שמא כל בני עירך מבוערין כמותך אמר לו איני יודע אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מבוער כלי זה שעשית כיון שידע בעצמו שחמא ירד מן החמור ונשתטח לפניו ואמר לו [6] נעניתי לך מחול לי אמר לו איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מבוער כלי זה שעשית היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו יצאו בני עירו לקראתו והיו אומרים לו שלום עליך רבי רבי מורי מורי אמר להם למי אתם קורין רבי רבי אמרו לו לזה שמטייל אחריך אמר להם אם זה רבי אל ירבו כמותו בישראל אמרו לו מפני מה אמר להם כך וכך עשה לי אמרו לו אעפ"כ מחול לו שאדם גדול בתורה הוא אמר להם בשבילכם הריני מוחל לו ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן מיד נכנס רבי אלעזר [6] בן רבי שמעון ודרש לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות: וכן עיר שיש בה דבר או מפולת כו': תנו רבנן מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות שאינן ראויות ליפול ולא הראויות ליפול הי ניהו בריאות הי ניהו שאינן ראויות ליפול הי נינהו רעועות הי ניהו ראויות ליפול לא צריכא דנפלו מחמת גובהייהו [א] אי נמי דקיימן אגודא דנהרא כי ההיא אשיתא רעועה דהואי בנהרדעא דלא הוה חליף רב ושמואל תותה אע"ג דקיימא באתרה תליסר שנין [2] יומא חד איקלע רב אדא בר אהבה להתם אמר ליה שמואל לרב ניתי מר נקיף אמר ליה לא צריכנא האידנא דאיכא רב אדא בר אהבה בהדן דנפיש זכותיה ולא מסתפינא רב הונא הוה ליה ההוא חמרא בההוא ביתא רעיעא ובעי לפנויה עייליה לרב אדא בר אהבה להתם משכי' בשמעתא עד דפנייה בתר דנפק נפל ביתא ארגיש רב אדא בר אהבה איקפד סבר לה כי הא [3] דאמר רבי ינאי [4] לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס שמא אין עושין לו נס ואם תימצי לומר עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו אמר רב חנן מאי קרא דכתיב [5] קטנתי מכל החסדים ומכל האמת מאי הוה עובדיה דרב אדא בר אהבה כי הא דאתמר [6] שאלו תלמידיו [7] (את רבי זירא ואמרי לה) לרב אדא בר אהבה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני [8] [8] ולא הרהרתי במבואות המטונפות ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין [9] ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי ולא ששתי בתקלת חברי ולא קראתי לחבירי [10] בהכינתו ואמרי לה [10] בחניכתו אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דהוה עביד רב הונא אמר ליה בינקותיה לא דכירנא בסיבותיה דכירנא דכל יומא דעיבא הוו מפקין ליה בגוהרקא דדהבא וסייר לה לכולה מתא וכל אשיתא דהוות רעיעתא הוה סתר לה [11] אי אפשר למרה בני לה ואי לא אפשר בני לה איהו מדידיה וכל פניא דמעלי שבתא הוה משדר שלוחא לשוקא וכל ירקא דהוה פייש להו לגינאי זבין ליה ושדי ליה לנהרא וליתביה לעניים זמנין דסמכא דעתייהו ולא אתו למיזבן ולשדייה לבהמה [12] קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבהמה ולא ליזבניה כלל נמצאת מכשילן לעתיד לבא כי הוה [א] ליה מילתא דאסותא הוי מלי כוזא [7] דמיא ותלי ליה בסיפא דביתא ואמר כל דבעי ליתי ולישקול ואיכא דאמרי מילתא דשיבתא הוה גמיר והוה מנח כוזא דמיא ודלי ליה ואמר כל דצריך ליתי וליעול דלא לסתכן כי הוה כרך ריפתא הוה פתח לבביה ואמר כל מאן דצריך ליתי וליכול אמר רבא כולהו מצינא מקיימנא לבר מהא דלא מצינא למיעבד משום

לש(י)בתא. מילתא דשיבתא הוה גמיר. שהיה יודע שרוח רעה שורה (על המים) [על הידים]. ותלי כוזא דמיא. (נמי) [כלי] שנוטלין בה את ידיהן, ונכנסין. בר מהא. דהוה פתח לבבא.

ל) נראה מזה לרבינו היה גורס אלא שהיה אומרים וכו' והוא נמי פירוש על בריאות ולא רעועות ולא כפרש"י. כ) גי' רבינו בתוכיחו ביו"ד לנפוף וכ"ה בערוך ערך חגר ולפיכך פי' רבינו שלא קריתי וכו' ונעורך כתוב שלא מייתי לו שם ואולי דגם בדברי רבינו צריך להגיה כן ע"ש. ג) נראה דחסר כאן ו"ל ודוקא דהוה פייש לבהו מתא וכו' וכל ירקא דהוה זבין לבהו לגינאי וכו'.

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ג מהלכות תעניות הלכה יב טור"ע א"ח סי' תקנו סעיף ד:
ב [מיי' פי"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ו טור"ע י"ד סימן קנו סעיף ה בהג"ה]:
ג [מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ד טוש"ע א"ח סימן סה סעיף ב]:
ד [מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ט טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף טז ועיין טוש"ע א"ח סימן קצא סעיף ג]:

גליון הש"ס

גמ' קסבר מאכל אדם אין מאכילים לבהמה. מגי"א סימן קצא ס"ק ג:

מוסף רש"י

נעניתי לך. דכתיב למולך יוסר מן הרלוי (ברכות כח.) דכתיב יוסר מדי (כתובות סז:). **מנכין לו מזכיותיו.** פומתין (שבת לב.). **קטנתי מכל החסדים.** הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית ונו' (שם). **ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה.** גרסתי שנורה בפי תמיד (מגילה כח.). **ולא קראתי לחבירי בהכינתו.** אם כינו שם לחבירו לגנאי (שם). **בחניכתו.** אפילו אותו כינוי שמעולדו ועד לו ממשפחתו שם דופי, כמו (גיטין פז:) כתב חניכתו וחניכתה (שם).

רבינו חננאל

שפגע באחד ואמר כמה מכוער כלי זה, שמא כל בני עירך מכוערים כמותך. כיון שידע שחטא התחיל לבקש מחילה, נפק ודרש לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז. **מילתא דשיבתא.** פי', משקה של רפואה.

רבינו גרשום

בריאות. נופלות, מתעניין. **דקמו אגודא דנהרא.** וה"ק (רעועות) [בריאות] ולא ראויות ליפול, לאפוקי דקאי אגודא דנהרא דאע"ג דאין רעועות הואיל וראויות ליפול דאכלה להו מיא אין מתענין עליהן, והויא לה [6] נמי בריאות ראויות ליפול. **דקאי באתרא.** לאחר שהיתה רעועה, דהא כיון דקם באתרא הויא כבריאה, וכיון דהויא רעועה הויא ראויה ליפול. **קטנתי מכל החסדים.** כלומר נתמעטו הזכיות בשביל נסים, כי במקלי וגו'. **בהכינתו.** שכבר קוראין לו. **ולא [3] בחניכתי.** שאני קריתי לו שם. **ביומא דעיבא.** ודדיקא [3]. **זבין להו.** דאי יתרי ומפסדי לא הוו מייתי בערב שבת אחר. **ולא אתו למיזבן.** ודימנין דלא יתרי להו כלום וסמכו עליה, ולא הוה להן מאכל

מסורת הש"ס

[1] בכרכות כח. וע"ש פרש"י בתוספות שם:], [2] שבת לב., [3] מגילה כח., [4] בב"מ ליתא], [5] [בגיטין דמעתיקי פי' שלא כמיתי לו שם], [6] [פי' הערוך ערך חגר לפי' שם שכינו לו אחרים לא בחלמיון], [7] [פי' אם וכנ"ל בגרס אם], [8] תוליון יח., [9] [ממנחות עו:], [10] [אפשר דבנוסחאות שהיה לפני תוס' היה כך אבל לפנינו ליתא], [11] [קידושין עב:], [12] [וע"ש תוספות קידושין עב: ד"ה היום ותוס' ב"ב כב. ד"ה אמר],

תורה אור השלם

1. קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לְשְׁנֵי מַחֲנוֹת: בראשית לב יא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ברבי שמעון: (ב) שם דקיימא בתמרה תליסר שנין ולא נפלה יומא חד כו' ניתי מר ונקיף ליה: (ג) שם בפני מי שגדול ממני בחכמה ולא הרהרתי: (ד) שם הוי מלי כוזא מנינה ותלי ליה: (ה) רש"י ד"ה ה"ג מפולת כו' החומות הס"ד ומה"ד מפולת שאמרו כו' עליהן הס"ד ומה"ד בבריאות כו' עליהן: (ו) ד"ה ה"ג לא כו' כיתי הס"ד ומה"ד ולא הלכתי כו': (ז) ד"ה בהכינתו כו' בני אדם לגנאי כגון: (ח) ד"ה אין מאכילין כו' ביזוי אוכלין דמיחזי כבועטו: (ט) תוס' ד"ה ל"ל כו' אמר רבא אדא והאי רב אדא: (י) ד"ה בהכינתו כו' שמכנין אותו בני אדם לגנאי כגון שם לוי בחניכתו פי' כינהו בשם משפחתו דיש משפחה שמכנין בני אדם לכל המשפחה וקוראין בחניכת שם לוי כמו שם חניכת:

הגהות הגר"א

[א] גמ' כי הוה ליה. רשום קו על מלת ליה:

מוסף תוס'

א. [א"נ] שהאריך ימים הרבה משמת רבי עד דורות אחרונים. קידושין עב: תוד"ה היום.

משום דנפישי בני מחוזא. דאיכא עניי טפי וקא מיכלי קרנא: **דחיקא להו.** עניות: **כי לא יהיה בך אביון.** נך בעצמך: **חיי העולם הבא.** תורה: **חיי שעה.** עולם הזה. זה סחורה: **קיימא ליה שעתא.** עתיד להתגדל ואין זמנו למות: **שמע מינה.** מדאמרת שמעתתיה משום דנפישי בני חילא דמחוזא אילפא ור' יוחנן הוו גרסי באורייתא דחיקא להו מילתא טובא אמרי ניקום וניזיל ונעבד עיסקא ונקיים בנפשין [1] אפס כי לא יהיה בך אביון אזלו (ה) אותבי תותי גודא רעיעא הוו קא כרכי ריפתא אתו תרי מלאכי השרת שמעיה רבי יוחנן דאמר חד לחבריה נישדי עלייהו האי גודא ונקטלינהו (ו) שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה אמר ליה אידך שבקינהו דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא רבי יוחנן שמע אילפא לא שמע אמר ליה ר' יוחנן לאילפא שמע מר מידי אמר ליה לא אמר מדשמעי אנא ואילפא לא שמע ש"מ לדידי קיימא לי שעתא אמר ליה רבי יוחנן איהדר ואוקי בנפשאי [2] כי לא יחדל אביון מקרב הארץ ר' יוחנן הדר אילפא לא הדר עד דאתא אילפא מליך רבי יוחנן אמרו לו אי אתיב מר וגרים לא הוה מליך מר (ז) אזל (ח) תלא נפשיה באסקריא דספינתא אמר אי איכא דשאיל לי במתניתא דר' חייא ורבי אושעיא ולא פשטינא ליה ממתני' נפילנא מאסקריא דספינתא וטבענא אתא ההוא סבא תנא ליה (ט) האומר תנו שקל לבניי בשבת והן ראויין לתת להם סלע נותנין להם סלע ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל [2] אם אמר (י) מתו ירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להם אלא שקל א"ל הא מני ר"מ היא דאמר [3] מצוה לקיים דברי המת אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו גידם משתי ידיו קיטע משתי רגליו וכל גופו מלא שחין והיה מוטל בבית רעוע ורגלי מטתו מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים פעם אחת [היתה מטתו מונחת בבית רעוע] בקשו תלמידיו לפנות מטתו ואח"כ לפנות את הכלים אמר להם בניי פנו את הכלים ואח"כ פנו את מטתי שמובטח לכם שכל זמן שאני בבית אין הבית נופל פינו את הכלים ואחר כך פינו את מטתו ונפל הבית אמרו לו תלמידיו רבי וכי מאחר שצדיק גמור אתה למה עלתה לך כך אמר להם בניי אני גרמתי לעצמי שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה עמי משוי ג' חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים [4] בא עני אחד ועמד לי בדרך ואמר לי רבי פרנסני אמרתי לו המתן עד שאפרוק מן החמור לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו הלכתי ונפלתי על פניו ואמרתי עיני שלא חסו על עיניך יסומו ידיי שלא חסו על ידיך יתגדמו רגליי שלא חסו על רגליך יתקטעו ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי כל גופי יהא מלא שחין אמרו לו אוי לנו שראינוך בכך אמר להם אוי לי אם לא ראיתוני בכך (ו) ואמאי קרו ליה נחום איש גם זו דכל מילתא דהוה סלקא ליה אמר גם זו לטובה (ז) זימנא חדא בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר אמרו מאן ייזיל נחום איש גם זו דמלומד בניסין הוא שדרו בידיה מלא סיפטא דאבנים טובות ומרגליות אזל בת בההוא דירה בלילא קמו הנך דיוראי ושקלינהו לסיפטיה ומלונהו עפרא (למחר כי חזנהו אמר גם זו לטובה) כי מטא התם [שרינהו לסיפטא חזנהו דמלו עפרא] בעא מלכא למקטלינהו לכולהו אמר קא מחייכו בי יהודאי [אמר גם זו לטובה] אתא אליהו אדמי ליה כחד מינייהו א"ל דלמא הא עפרא מעפרא דאברהם אבוהון הוא דכי הוה שדי עפרא הוו סייפיה גילי הוו גירי דכתיב [3] יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו הויא חדא מדינתא דלא מצו למיכבשה בדקו מיניה וכבשוה עיילו לבי גנזיה ומלוהו לסיפטיה אבנים טובות ומרגליות ושדרוהו ביקרא רבה כי אתו ביתו בההוא דיורא אמרו ליה מאי אייתית בהדך דעבדי לך יקרא כולי האי אמר להו מאי דשקלי מהכא אמטי להתם סתרו לדרייהו ואמטינהו לבי מלכא אמרו ליה האי עפרא דאייתי הכא מדידן הוא ולא אשכחוה וקטלינהו להנך דיוראי: אי זו היא דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי כו': ת"ר [4] עיר (ג) המוציאה חמש מאות ואלף רגלי כגון כפר עכו ויצאו הימנה תשעה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר ביום אחד או בד' ימים אין זה דבר [5] ועיר המוציאה חמש מאות רגלי כגון כפר עמיקו ויצאו ממנה שלשה מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר ביום

אמרו ליה לאילפא אי יתיב מר לא הוה מליך מר. פי' (ו) כלומר לא היית מולך לראש ישיבה ומ"מ בגימטריא דמר קאי אר' יוחנן כלומר אי יתיב מר לא הוה מליך ר' יוחנן:

אמר ליה לאילפא אי תתיב מר לא הוה מליך מר. פי' (ו) כלומר לא היית מולך לראש ישיבה ומ"מ בגימטריא דמר קאי אר' יוחנן כלומר אי יתיב מר לא הוה מליך ר' יוחנן:

יבמ

משום דנפישי בני חילא דמחוזא. עניים טפי וקא מיכלי קרנא: **דחיקא להו.** עניות: **כי לא יהיה בך אביון.** נך בעצמך: **חיי העולם הבא.** תורה: **חיי שעה.** עולם הזה. זה סחורה: **קיימא ליה שעתא.** עתיד להתגדל ואין זמנו למות: **שמע מינה.** מדאמרת שמעתתיה דהיקרא דלא בעי למיתב להו אלא שקל ולא אמר תנו להן אלא שקל בשבת כי היכי דלא מתו ירשו אחרים תחתיהן: **אמר ליה.** אילפא: **הא מני.** דקתני תנ"ג דלא פסקי בצלי מסלע לא יהבינן להו אלא שקל (ד) ר"מ היא דאמר במסכת כתובות במתני' (דף סט.): מצוה לקיים דברי המת דאי לאו מצוה מן הדין נותנין להן כל הרצוי להן שהרי כל הממון שלהן הוא ואין בו לאותן אחרים כלום אלא לאחר מיתתן אם יש מותר יש להן ואם לאו לא יטלו ומתוך שרוצין אנו לקיים דבריו שירשו אחרים תחתיהם אנו מקמלין את הממון כדי שיהא שם מותר: **והיה מעטו מונחת בו.** רגלי המטה מונחין בספלים מלאים מים שלא יעלו אליו נמלים דרך רגלי המטה מפני שהיה גידם ואם היו עוליים אינו יכול ליטלם בידיו ולזורקן: **דסלקי ליה.** כל המאורע לו אפילו רעה: **בא בהכיא דיורא.** לן לילה אחת באותו המלון: **נפיפיה.** תרגם שלו: **לגולגו.** שוגאיהן של ישראל: **בחד מייהו.** בא מיהו: **מעפרא דאברהם הוא.** משרי קיסר: **כשלהון עם המלכים: גילי.** קשין: **ביקו.** לנו במלון: (ה) **כפר עמיקו שלשה מתים בשלשה ימים.** מת אחד בכל יום:

ביום

אילפא ור' יוחנן דחיק להו עלמא אמרי ניקום ונעביד עיסקא [ונרו] עד דהדר אילפא מלך יוחנן. אתא אילפא תלא נפשיה, אמר אי איכא דשאיל לי מתנייתא מדבי ר' חייא ודבי ר' אושעיא ולא פשטנא ליה ממתני'. כלומר, כל מה שיש במשניות החיצונות עיקר שלהן במשנתינא,, ואין כל חכם יודעו, לפיכך אני גדול ממנו, ולמה זכה לישב בראש ולא זכיתי אני. ושאליה ההוא סבא, הא דתניא האומר תנו לבניי שקל בשבת וצוה ומת וראויין לתת להן סלע, כי השקל הוא חצי סלע, אם אינו מספיק להם נותנין להן סלע, אם אמר בלשון הזה אל תתנו להן אלא שקל אע"פ שאינו מספיק להם אין נותנין להם אלא שקל, ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם [כו'] שמעינן מינה דאין אדם רשאי לשנות מדברי המת. ופשט אילפא, הא מתניתא אליבא דר' מאיר היא, ששנינו במשנתנו בכתובות בפרק מציאת האשה, המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן עלי בעלי יעשה שליש מה שהרשלש בידו דברי ר' מאיר, ואוקימנא התם טעמא דר' מאיר משום דמצוה לקיים דברי המת ואין לשנות מדבריו. אמרו עליו על נחום איש גם זו. שם מקום הוא, ראיה על אמתת הדבר בדברי הימים הוא שנקרא לשם שם אחת העיירות (גם זו) [גמזו], והוא האמת (ח). ירושלמי א"ר יוסי בן אבין בזכות ג' דברים נשמים יורדים בזכות הארץ ובזכות החסד וייסורין, וכולן בפסוק אחד נאמרו אם לשבט [אם לארצו] אם לחסד ימציאנו, שבט אלו ייסורין. מפני (ג') [ד'] דברים נשמים יורדין מלמעלה, מפני טללים הרעים ומפני בעלי זרוע ושיהא שוחה העליון כתחתון ושיהו עיני הכל נשואות לשמים. בעון (ג') [ד'] דברים נשמים נעצרין, בעון עבודה זרה שנאמר ועבדתם (שם) אלהים אחרים, וכתיב בתריה ועצר את השמים. בעון גילוי עריות שנאמר ותחניפי ארץ בזנותיך, וכתיב וימנעו רביבים. בעון שפיכות דמים שנאמר כי הדם הוא יחניף את הארץ, פי' יחן אף על הארץ. (וכתיב וחרה אף ה' בכם ועצר) [ב] בעון פוסקי צדקה ברבים ואינן נותנין דכתיב נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. [חמשה] שמות נקרא איד [עב] ענן חזיז ונשיא. א"ר חנינא מה

תורה אור השלם

1. אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בָךְ אֶבְיוֹן כִּי בָרֵךְ יְבָרֶכְךָ יְיָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ:

דברים טו ד

2. כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ: דברים טו יא

3. מִי הָעִיר מְמֻזְרָח צָדָק יִקָּרֵאהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יָרֵד יִתֵּן בְּעֶפְרָ חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ:

ישעיהו מא ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' אזלו אותיבו תומי נוגדא וכו' אי יתיב מר וגרים: (ב) שם ת"ר עיר גדולה המוליאה ממש מאות כו' ועיר קטנה המוליאה כו': (ג) רש"י ד"ה אי יתיב מר וגרים: (ד) ד"ה הא מני כו' אלא שקל הס"ד ומה"ד ר"מ היא וכו' שיהא שם מותר הס"ד ומה"ד ורגלי מטתו מונחת כו': (ה) ד"ה כיתו לנו במלון הס"ד ואמ"כ מה"ד כגון כפר עמיקו ויצאו ממנה שלשה מתים: (ו) תוס' ד"ה תמרו כו'. פי' בתמיה כלומר וכי לא היית:

לעזי רש"י

וילו"ן [וייל"א]. מפרש.

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

רבינו גרשום

באסקריא דספינתא. קשט. **נותנין להם סלע.** דאזלינן בתר אומדין דעתי', דלהכי אמר שקל אם אפשר להם לצמצם, אבל אם אי אפשר להם נותנין להם סלע. ו) כיון שאמר תנו אין נותנים להם אלא שקל, דאזלינן בתר אומדין דעתיה, דכיון דבני דלירשו אחרים ודאי הוה ליה צר עין על בניו. א"ל הא מני ר"מ. דמתניתין, מונחת על ארבעה ספלים. שלא יעלו עליו הרחש. **ביום אחד.** אין זה דבר, דאקראי בעלמא הוא. **או בארבעה.** מרוחקין. ט' **מתים.** דהיינו נמי ג' מתים לג' ימים.

רבינו חננאל

אילפא ור' יוחנן דחיק להו עלמא אמרי ניקום ונעביד עיסקא [ונרו] עד דהדר אילפא מלך יוחנן. אתא אילפא תלא נפשיה, אמר אי איכא דשאיל לי מתנייתא מדבי ר' חייא ודבי ר' אושעיא ולא פשטנא ליה ממתני'. כלומר, כל מה שיש במשניות החיצונות עיקר שלהן במשנתינא,, ואין כל חכם יודעו, לפיכך אני גדול ממנו, ולמה זכה לישב בראש ולא זכיתי אני. ושאליה ההוא סבא, הא דתניא האומר תנו לבניי שקל בשבת וצוה ומת וראויין לתת להן סלע, כי השקל הוא חצי סלע, אם אינו מספיק להם נותנין להן סלע, אם אמר בלשון הזה אל תתנו להן אלא שקל אע"פ שאינו מספיק להם אין נותנין להם אלא שקל, ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם [כו'] שמעינן מינה דאין אדם רשאי לשנות מדברי המת. ופשט אילפא, הא מתניתא אליבא דר' מאיר היא, ששנינו במשנתנו בכתובות בפרק מציאת האשה, המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן עלי בעלי יעשה שליש מה שהרשלש בידו דברי ר' מאיר, ואוקימנא התם טעמא דר' מאיר משום דמצוה לקיים דברי המת ואין לשנות מדבריו. אמרו עליו על נחום איש גם זו. שם מקום הוא, ראיה על אמתת הדבר בדברי הימים הוא שנקרא לשם שם אחת העיירות (גם זו) [גמזו], והוא האמת (ח). ירושלמי א"ר יוסי בן אבין בזכות ג' דברים נשמים יורדים בזכות הארץ ובזכות החסד וייסורין, וכולן בפסוק אחד נאמרו אם לשבט [אם לארצו] אם לחסד ימציאנו, שבט אלו ייסורין. מפני (ג') [ד'] דברים נשמים יורדין מלמעלה, מפני טללים הרעים ומפני בעלי זרוע ושיהא שוחה העליון כתחתון ושיהו עיני הכל נשואות לשמים. בעון (ג') [ד'] דברים נשמים נעצרין, בעון עבודה זרה שנאמר ועבדתם (שם) אלהים אחרים, וכתיב בתריה ועצר את השמים. בעון גילוי עריות שנאמר ותחניפי ארץ בזנותיך, וכתיב וימנעו רביבים. בעון שפיכות דמים שנאמר כי הדם הוא יחניף את הארץ, פי' יחן אף על הארץ. (וכתיב וחרה אף ה' בכם ועצר) [ב] בעון פוסקי צדקה ברבים ואינן נותנין דכתיב נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. [חמשה] שמות נקרא איד [עב] ענן חזיז ונשיא. א"ר חנינא מה

א [מתי' פי"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה כג]:

מז ב מתי' פי"ב שם הל' ו טוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף ח [וסימן רמח סעיף ב]:

יז ג מתי' פ"כ מהלכות אישות הלכה יד סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סי' נד וח"מ סי' רנב סעיף ב:

ד [טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף ח]:

יח ה מתי' פ"ב מהלכות תענית הלכה ה טוש"ע ח"מ סי' תקנו סעיף ב:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ישעי גדולי הדור ואין הצבור נידון אלא אחר רובו. שכן מצינו שכל ל"ח שנים שהיו ישראל כמנודין לשמים לא היה הדיבור עם משה, שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה וגו' וכתיב (ויאמר) [וידבר] ה' [אלי] לאמר. ר' אליעזר עבד תענית ולא נחת מטרא עבד ר' עקיבא תלמידיה ונחית מטרא. נעל ר' עקיבא ואמר משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו שתי בנות, אחת חצופה וכיון שהיתה נכנסת אצלו בבקשה הוא אומר תנו לה בקשתה ותצא, ואחרת היתה צנועה וכשהיתה נכנסת אצלו היה מאריך רוחו עמה כדי שישמע שיחתה שהיה מתאוה לשמוע שיחתה. עשה כך ר' עקיבא בשביל ר' אליעזר רבו, כדי שלא יאמרו כי אינו הגון ונמצא חילול שמים. **כתיב** ויקבצו המצפתה וישאבו מים וישפכו לפני ה', וכי מים שפכו, אלא לבם שפכו כמים. ויאמרו שם חטאנו לה', לבש שמואל חלוקן של ישראל, אמר לפניו רבונו של עולם כלום אתה דן את האדם ג) על אמרך לא חטאתי, ואלו (חנה) [אומרים] לפניך חטאנו. **מתני'**, איזו היא דבר עיר המוציאה ת"ק רגלי [וכו'] עיר גדולה המוציאה אלף ת"ק רגלי יוצאי צבא כגון כפר עכו, ויצאו הימנה ט' מתים בג' ימים (בג' ימים אנשים ממש) [וא"ז] הרי זה דבר, בד' ימים או ביום אחד אינו דבר.

ח) עי' בערוך הסלם ערך גם זו. ט) בירושלמי לפנינו ליתא זה אך רבינו היה גורס כן בירושלמי ומביא ראיה מהך דהך אף לדידך קרא היינו שיהיה עצירת גשמים. ג) אלא על שהוא אומר לפניך ג' חטאתי הגמ' נשפטו אותך על אמרך לא חטאתי (ירמיה ב').

יבא מנה בן פרם. כלומר מוטב שיבא גדול בן הדיוט דפרם לא הוה אלא תלי מנה ואל יבא מנה בן מנה דהיינו רב חסדא דהיה מנה כלומר שהיה משוב ופרם היינו ילמק אבוה דרב נחמן דלא מיקרי רב ילמק: [ט] **אמר** ליה זוודא אייתי בהדייהו. פירוש וכי לידה הביאו עמהם שיהו אוכלות כלומר מי אפשר שלא יאכלו התבואה והזרעים [א]: **אמרו** ליה לרב יהודה **איכא מותנא בחזירי גזר תעניתא וכו' עד שאני חזירי דדמו מעייהו לבני אינשי.** פירוש שבני מעיו של חזיר דומין למעיס של בני אדם ויש לחוש שיהא (מ) על בני אדם [ב] מכאן נראה שאם יהיה דבר על עובדי כוכבים שיש לחוש ויש להתענות [ג] דהא הכא חזינן דגזר תעניתא (י) מדבר שהיה מחזירין משום דדמו מעייהו לבני אדם [ד] וכל שכן דנכריה דדמו ליסראל: **גבירה** לוקה. פי' זו ארץ ישראל:

ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר דרוקרת עיר המוציאה חמש מאות רגלי הוה ויצאו ממנה שלשה מתים ביום אחד גזר רב נחמן בר רב חסדא תעניתא אמר רב נחמן בר יצחק כמאן כר"מ דאמר [ה] ריחק גניחותיו חייב קירב גניחותיו לא כ"ש א"ל רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יצחק ליקום מר ליתי לגבן א"ל תנינא רבי יוסי אומר לא מקומו של אדם מכבדו אלא אדם מכבד את מקומו שכן מצינו בהר סיני שכל זמן שהשכינה שרויה עליו אמרה תורה [1] גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא נסתלקה שכינה ממנו אמרה תורה [2] במשוך היובל המה יעלו בהר וכן מצינו באהל מועד שבמדבר שכל זמן שהוא נטוי אמרה תורה [3] וישלחו מן המחנה כל צרוע [3] הוגללו הפרוכת הותרו זבין והמצורעים ליכנס שם אמר ליה אי הכי [ו] ניקום אנא לגבי מר אמר ליה מוטב יבא מנה בן פרם אצל מנה בן מנה ואל יבא מנה בן מנה אצל מנה בן פרם בסורא הוות דברתא בשיבבותיה דרב לא הוות דברתא סברו מיניה משום זכותיה דרב דנפיש איתחזי להו בחילמא רב דנפישא זכותיה טובא הא מילתא זוטרא ליה לרב אלא משום ההוא גברא דשייל מרא וזבילא לקבורה בדרוקרת הוות דליקתא ובשיבבותיה דרב הונא לא הוות דליקתא סבור מינה בזכותא דרב הונא דנפיש איתחזי להו בחילמא האי זוטרא ליה לרב הונא אלא משום ההיא איתתא דמחממת תנורא [ז] ומשיילי לשיבבותיה אמרו ליה לרב יהודה אתו קמצי גזר תעניתא אמרו ליה לא קא מפסדן אמר להו זוודא אייתו בהדייהו אמרו ליה לרב יהודה איכא מותנא בחזירי גזר תעניתא נימא קסבר רב יהודה מכה משולחת [ג] ממין אחד משולחת מכל המינין לא [א]שאני חזירי דדמיין מעייהו לבני אינשי אמרו ליה לשמואל איכא מותנא בי חוזאי גזר תעניתא א"ל והא מרחק אמר ליכא מעברא הכא דפסיק ליה אמרו ליה לרב נחמן [ב]איכא מותנא בארעא דישראל גזר תעניתא אמר אם גבירה לוקה שפחה לא כל שכן טעמא דגבירה ושפחה הא שפחה ושפחה לא והא אמרו ליה לשמואל איכא מותנא בי חוזאי גזר תעניתא [ג]שאני התם כיון דאיכא שיירתא דלווי ואתיא בהדיה אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא ממתיבתא דרקיעא כל יומא ולאביי כל מעלי יומא דשבתא לרבא כל מעלי יומא דכיפורי הוה קא חלשא דעתיה דאביי משום דאבא אומנא אמרו ליה לא מצית למיעבד כעובדיה [ד] ומאי הוו עובדיה דאבא אומנא דכי הוה עביד מילתא הוה מחית גברי לחוד ונשי לחוד ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא דהוות בזיעא כי כוסילתא כי הוות אתיא ליה איתתא הוה מלביש לה כי היכי דלא ניסתכל בה ואית ליה דוכתא [ה] דצניעא דשדי ביה פשיטי דשקיל דאית ליה שדי ביה דלית ליה [ו] לא מיכסיף כי הוה אתרמי ליה צורבא מרבנן אגרא מיניה לא שקיל [ז] ובתר דקאי יהיב ליה פשיטי ואמר ליה זיל בריא נפשך יומא חד שדר אביי זוגא דרבנן למיבדקיה אותבינהו ואכלינהו ואשקינהו ומך להו ביסתרקי בליליא

לצפרא

ביום אחד הוה אין זה דבר. דלקרמי בעלמא הוה: ה"ג **עיר גדולה המוציאה אלף וחמש מאות רגלי** (ה) **יצאו הימנה תשעה מתים וכו'. אלף** וחמש מאות אינם דהיינו פי שלשה בעיר קטנה: כפר עכו דרוקרת ג"א דיוקרא עיר שמה יו"ד והיא קטנה על שם שיו"ד קטנה בתוספות: ה"ג **יצאו הימנה ג' מתים** ו) **בג' ימים: ריחק גניחותיו.** בשור מועד קלי בבגא קמא בפרק כילד הרגל מועדת אי זהו תם ואי זהו מועד כל שהעידו בו ג' ימים דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר כל שהעידו בו ג' פעמים ביום אחד ר' יהודה סבר כתיב אם יודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום ז) מתמול מרי שלשום תלת הרי ג' ימים ור"מ סבר ריחק גניחותיו כשנגח בג' ימים זה אחר זה חייב קירב גניחותיו לא כ"ש אחר זה מועד כל שהעידו בו ג' ימים דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר כל שהעידו בו ג' פעמים ביום אחד לא כל שכן: **ליקום מר לגבן.** דרב נחמן בר ילמק הוה יתיב בין גברי דלא תשיבי כולי האי וקאמר ליה רב נחמן בר רב חסדא ליקום מר מהתם וליתי ליתיב גבאי: **תנינא.** תני אמר. שונה אני בריימתא זו רבי יוסי אומר כו': **לא מקומו של אדם מכבדו.** ואם אלך ואשב שם אין המקום מכבדני: **גם הלאן והבקר אל ירעו.** דמשום שכינה היה הר סיני מכובד ומקודש: **אל מול הר סיני.** מדכתיב ההוא משמע כל זמן שהוא בגבולתו שהשכינה עליו (ו) נסתלקה השכינה במשוך היובל וגו'. ואע"ג דהאי קרא בלוחות הראשונות כתיב לא נסתלקה השכינה עד לוחות האחרונות שניתנו ביום הכפורים וגם כל ימות החורף עשקנו במלאכת המשכן שהתה שכינה בהר ומשם ניתנו כל המצות בקולי קולות ולפידים ביום קבלת עשרת הדברות על אחד בניסן שהוקם המשכן ונעשה וזה שכינה מן ההר ושכנה לה על (ז) הכפורת ושם בתהל מועד נשיא התורה כללותיה ופרטותיה ועל אותה שעה היה מתיר להם בלוחות הראשונות לעלות כדאמרינן במסכת בילה (דף ה.) כל דבר שבמנין צריך ממין אחר להתירו ובראש קוטרם רומי אתה מולא תשופת ח) רבים בכך: **במשוך היובל.** בסיום השופר כשמסתלק השכינה. דרך הוא להאריך ולמשוך התקיעה בשעת סיום: **הוגללו הפרוכת.** שהיו מגללין בשעת נסיעתן (ו) היו נוסעין כולן ובאין זבים ומצורעים ונכנסין במחנה: **פרס.** חלי מנה. ולשון פרוסה כמו פרס פריסת מלכותך

ח) כ"ק כה. כ"ג כמ.; ב) [מנחות לה.], ג) ס"ל מהכלאי, ד) ס"ל הוה אמי ויתיב ונא, ה) ס"ל וכי הוי חזי אינש דלא אפשר ליה הוה יהיב ליה כו', ו) ל"ל ביום אחד. רש"ש, ז) [שמות כא], ח) הכפורת בפאהל מועד וסש גנות התורה כל"ל. רש"ש, ט) [רבינו בחיי. ש"ש], י) [ד"ה שלמא אמרי ד"ה אגא], כ) נ"ל אל"ל שהקיף, ל) [נ"ל אמר להון],

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אַל יֵרָא בְּכָל הָהָר גַּם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל יִרְעוּ אֶל מוּל הָהָר הַהוּא: שמות לד ג
2. לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֹה יִיָּרֶה אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמָשֹׁךְ הַיֹּבֵל הֵמָּה יַעֲלוּ בָהָר: שמות יט יג
3. צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַּׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לְנָפֶשׁ: במדבר ה ב

הגהות הב"ח

(א) גב' ל"ל אי הכי איקומה אנא ואיזיל לגבי מר: (ב) שם הכי"ל איתתא דמחממת תנורא מע"ש לע"ש ומשייילא לשיבבותיה: (ג) שם מכה משולחת במין אחד משולחת בכל המינין: (ד) שם למעבד כעובדייה דאבא אומנא ומאי הוו מי כי כוסילתא דכי הוות כי' דלא יתפכיל בה והוה ליה לוכתא דלמעבד: (ה) רש"י ד"ה ס"ג עיר כו' ויצאו כיומנה ט' מתים וכו' בגון כפר עכו אלף וחמש מאות וכו' בעיר קטנה הס"ד ואתי"כ מה"ש דרוקרת נ"א יו"ד קרת עיר שמה יו"ל והיא עיר קטנה על שם כו' כל"ל ותיבות כפר עכו ומחק: (ו) ד"ה אל מול כו' שהשכינה עליו הס"ד ומה"ד נסתלקה וכו' וכראש קוטרם תשובת רומי: (ז) ד"ה הוגללו וכו' והיו נוסעין וכו' בתחנה שכינה הס"ד: (ח) ד"ה אותה וכו' דמשום זכותיה: (ט) תוס' ד"ה אמרו כו' ויש לחוש שיבא דבר על בני אדם: (י) בא"ד אדבר שהיה בחזיון. נ"ב וקשה מדאמרינן דשטעת בתרי אומי לא שלטא:

לעזי רש"י

פרשיי"ר [פרשוי"ר]. מעבר. פלי"א [פיל"א]. יעה. וינטרוש"א. כוס הקזה. טפיד"ו [טרפי"ד]. ששיח.

רבינו גרשום

ריחק גניחותיו. שנגח בג' ימים, הוי מועד. קרב גניחותיו. שנגח ג' ביום אחד, לא כ"ש. מעבדי מפסקי. כלומר שיירות מצויין שעוברין במעברות

עין משפט נר מצוה

יט א טוש"ע ח"מ סי' תקכו סעיף ג:
כ ב ג מיי' פ"ג מהלכות תעניות הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם חיי עולם. מוכס (שבת י.). באסקריא דספינתא. בכלונסות אמרים שמוליס בה ויולן הספינה (כתובות סט: ושם: באסקריא דמכותא, ופיי מכותא וילון). אמר אי איכא דשאיל לי כו'. לומר אע"פ שהלכתי בסמוכה לא שמתתי תלמודי יש בידי לתקן כל הבריות שפילנו רבי חייא ורבי אושעיא בתוספתא שלהן אמרת להן סתם במשנתנו של הש"ס שפילר רבי ולהבי נקנו רבי חייא ורבי אושעיא לפי שהן עיקר כדאמרינן בעלמא כל מתניתא דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא לא תסתיא מינה כבי מדרשא (כתובות סט:). תנא ליה. שנה לפניו בריימתא זו ושאלו למנוא לה סתם (שם). במשנה שפילר רבי (שם). שקל. תני סלע (שם). והן ראויין לתת להם סלע. שאינן מוזין בפחות (שם). נותנין להם סלע. דאי הוה ידע שיתוקיקי המזונות ואנערכו לסלע, לא הוה אמר תתנו. הרי מיתה בידם ולא עשאן יורשיה אלא בענין זה (שם). אם מתו. בלא בניה (שם). אין נותנים להם אלא שקל. שאין לו להפסיד את הבאים אחריהם והוא ועשה את האחרים יורשים אחריהם ואי דזיקא שקל קאמר כדי שתפול יוסף אחריהם לאותן אחרים (שם). הא מני. היכא דאמר לו אל תתני להם אלא שקל אין נותנין להם אלא שקל, ואע"ג דסוף סוף סולו נכסי דילהו עלהו לא יהבינן להו בקונטרן אלא שקל בשבת והמוחר חזיו מן הלקח, ולהכי לאקשוי עלה הא דאמר בפרק נערה (כתובות מח.) לא כל המעיה שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור, דהתם הוא דאמר אל תקבלוהו מנכסיו ונכסי דידיה ניהו אלבך לא ליתמיע ליה לקוהו מן הצדקה כדי להעשיר את בניו, אבל הכא נכסי לאו דיתמי ניהו כי אם לפי זוותו (כתובות סט:). שרינהו לסיפטא. התירו הארנוים והמלצופין ופתמוס (סנהדרין קס:). וקטלינהו להנך דיוראי. אומן בני הכפרים (שם).

רבינו חננאל

א' ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן בר יצחק ליתי מר יקום הכא, א' ליה תנינא לא המקום מכבד את האדם אלא אדם מכבד את מקומו, שכן מצינו בסיני שכל זמן שהשכינה עליו כתיב גם הצאן והבקר אל ירעו, נסתלקה שכינה כתיב במשוך היובל המה יעלו בהר. וכן באהל מועד כל זמן שהיה נטוי כתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל וגו', הוגללו הפרוכת הותרו הזבין והמצורעין לכנוס. אמר לו אבוא אני אצלך, אמר לו מוטב יבא מנה בן פרס, פי', חכם בן מי שלא היה אביו חכם, אצל חכם בן חכם. **בסורא הוה מותנא בשיבבותיה דרב לא הוה,** וכן הוה דליקתא בדיוקרת, ובשיבבותיה דרב הונא לא הוה. ואסיקנא דלאו בזכותיהו דהני, אלא בשביל ההוא גברא דמושיל מרא לאינשי לקבורה, ובדיל ההיא איתתא דמחממא תנורא ומושלא לשיבבתה. אמרו לר' יהודה **איכא מותנא בחזירי.** אמר כיון [דדמיין] מעייהו לבני אדם גזרינן תעניתא.

מוסף תוס'

א. [ו]אע"פ שלא ראינו בו שהוא מזיק מתענים. מאירי. ב. ואע"ג דמכה משולחת במין אחד אינה משולחת בשאר מינים. ריטב"ש. ג. אע"פ שהם אצלנו כבהמות הואיל ובגופם מיהא אין הבדל בין זה לזה מתענים. מאירי. ד. ויש לחוש שאותה סבה הגורמת הפסד לחזירים הוא ג"כ סבה לבני אדם. מאירי.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לצפרא כרכינהו ושקלינהו וקמו ונפקו להו לשוקא ואשכחינהו א"ל לשיימיה מר היכי שוו א"ל הכי והכי א"ל ודלמא שוו טפי א"ל בהכי שקלינהו אמרו ליה דידך ניהו ושקלינהו מינך אמרו ליה במטותא מינך במאי חשדתינן א"ל אמינא פדיון שבויים איקלע להו לרבנן ואכסיפו למימר לי אמרו ליה השתא נשקלינהו מר אמר להו מההוא שעתא אסחתינהו מדעתאי לצדקה הוה קא חלשא דעתיה דרבא משום דאביי (ו) אמרו ליה מסתייך דקא מגנית אכולה כרכא ר' ברוקא חוזאה הוה שכיח בשוקא דבי לפט הוה שכיח אליהו גביה א"ל °איכא בהאי שוקא בר עלמא דאתי א"ל לא אדהכי והכי חזא לההוא גברא דהוה סיים מסאני אוכמי ולא רמי חוטא דתכלתא בגלימיה א"ל האי בר עלמא דאתי הוא (ז) רהט בתריה א"ל מאי עובדך א"ל זיל האידנא ותא למחר למחר א"ל מאי עובדך א"ל (ח) זנדוקנא אנא ואסרנא גברי לחוד ונשי לחוד ורמינא פורייאי בין הני להני כי היכי דלא ליתו לידי איסורא כי חזינא בת ישראל דיהבי נכרים עלה עינייהו מסרנא נפשאי ומצילנא לה יומא חד הוות נערה מאורסה גבן דיהבו בה נכרים עינייהו שקלי דורדייא דחמרא ושדאי לה בשיפולה ואמרי (ט) דיסתנא היא א"ל מאי טעמא לית לך חוטי (י) ורמית מסאני אוכמי א"ל עיילנא ונפיקנא ביני נכרים כי היכי דלא לידעו דיהודאה אנא כי הוו גזרי גזירתא מודענא להו לרבנן ובעו רחמי ומבטלי לגזירתייהו ומאי טעמא כי אמינא לך אנא מאי עובדך ואמרת לי זיל האידנא ותא למחר א"ל בההיא שעתא גזרי גזירתא ואמינא ברישא איזיל ואשמע להו לרבנן דלבעי רחמי עלה דמילתא אדהכי והכי אתו הנך תרי (יא) אתי א"ל הנך נמי בני עלמא דאתי גינהו אזל לגבייהו אמר להו מאי עובדייכו אמרו ליה אינשי בדוחי אנן מבדחינן עציבי אי נמי כי חזינן בי תרי דאית להו תיגרא בהדייהו טרחינן ועבדינן להו שלמא: על אלו מתריעין בכל מקום כו': ת"ר על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירקון ועל ארבה וחסיל ועל חיה רעה (יב) ר' עקיבא אומר על השדפון ועל הירקון בכל שהוא °ארבה וחסיל אפילו לא נראה בא"י אלא כנף אחד מתריעין עליהן: ועל חיה וכו': ת"ר חיה רעה שאמרו בזמן שהיא משולחת מתריעין עליה אינה משולחת אין מתריעין עליה [ב]אי זו היא משולחת ואי זו היא שאינה משולחת נראית בעיר משולחת בשדה אינה משולחת ביום משולחת בלילה אינה משולחת ראתה שני בני אדם ורצתה אחריהן משולחת (יג) נחבאת מפניהן אינה משולחת טרפה עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה משולחת הא גופה קשיא אמרת נראתה בעיר משולחת לא שנא ביום ולא שנא בלילה והדר אמרת ביום משולחת בלילה אינה משולחת לא קשיא [ג]הכי קאמר נראתה בעיר ביום משולחת בעיר בלילה אינה משולחת אי נמי בשדה [אפילו] ביום [אינה] משולחת (בשדה בלילה אינה משולחת) ראתה שני בני אדם ורצתה אחריהן משולחת הא עומדת אינה משולחת והדר אמרת נחבאת מפניהן אינה משולחת הא עומדת משולחת לא קשיא [ד]כאן בשדה הסמוכה לאגם כאן בשדה שאינה סמוכה לאגם טרפה שני בני אדם כאחד ואכלה אחד מהן משולחת שניהם אינה משולחת והא אמרת אפילו רצתה אמר רב פפא [ה]כי תני ההיא באגמא גופה עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה משולחת פשיטא אמר רב פפא [ו]ככוכי דציידי: על החרב וכו': ת"ר [ז]חרב שאמרו אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום אלא אפילו חרב של שלום שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה ואעפ"כ נכשל בה המלך יאשיהו שנאמר

טרפה שני בני אדם אכלה אחד מהן משולחת. והוא הדין לא אכלה אחד מהם משולחת שהרי אם אכלה שניהם אינה משולחת דהא דאכלה שניהם לא הוי מטעם משולחת אלא מטעם דהיא רעיבה והא דנקט אכלה אחד מהם רבותא הוי דאע"ג דאכלה אחד מהן הוי משולחת:

כמלא

ויישלח

נלפרא כרכינהו. רבנן לביסתרקי דאכא אומנא ואייתינהו לשוקא לזבנינהו: **אמרו ליה.** לאכא אומנא לשיימינהו מר והב לן דמייהו. והיו בודקין אותו אם יחשדם כגזלנין או אם יהא שם אותם פחות מכדי דמיהם: **במאי חשדתינן.** כשלקחנום: **וכסיפא.** לבו מילתא למימר לי לאלתר ליתן אותם ואותו אמר למיגנו גבאי למיעבד כולי האי: **נשקלינהו מר.** שלא היינו רוצין אלא לנסותך: **חלשא דעתיה דרבא אדאמרי.** דלרבא לא אתי שלמא אלא ממעלי יומא דכיפורי למעלי יומא דכיפורי ולאביי כל מעלי שבתא: **איכא בהאי שוקא.** על כל בני עירך: **רב ברוקא חוזאה.** שהיה מבני חוחאי: **דהי נפש.** מקום: **ג"ל.** רב ברוקא לאליהו מי איכא בהאי שוקא כו': **מסאני אוכמי.** מנעלים שחורים (ד) שלא כמנהג היהודים: **ולא רמי חוטא.** לא הטיל ציצית בטליתו: **אמר ליה.** אליהו לרב ברוקא האי בר עלמא דאתי הוא: **קרא ליה.** רב ברוקא לההוא גברא: **זנדוקנא.** שומר בית האסורין (ה): **רמינא פורייאי כו'.** מטיל אני מטתי בין אנשים לנשים: **דיהבי עלייהו עלה.** בעלי בית האסורים: **איסרמי נערה כו'.** הרואה בבית הסוהר: **דורדיא דחמרא.** שמרים של יין האדומים כדם: **בשיפולה.** בשולי בגדיה: **דיסתנא.** דרך נשים לה ומאוסה היא והוא לשון פרסי (ו): **אמר ליה.** אליהו לרב ברוקא הני נמי בני עלמא דאתי נינהו: **בדוחי.** שמתחים ומשמחים בני אדם: **טרחינן.** במילי דבדיחותא ביניהו: **עד דעבדי שלמא.** (ז) שהן דבריס שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת וכו' המאת שלוס בין אדם לחבירו (ח): **שדפון וירקון.** כיון שנראה כל שהוא מתריעין. ומלא תנור דמתניתין להתענות אי נמי מעשה (ט) היה כך: **כנף אחד.** עוף אחד שלם (י) אותו מין כעין לפור כל כנף (בראשית ז): **משולחת.** מן השמים: **נשדה איכה משולחת.** דהיינו אורחה: **טרפה שני בני אדם.** ולא אכלה אלא אחד מהם ולאי משולחת דכיון דלא היתה רעבה אלא לאחד מאי טעמא קטלה ליה לאידך: **שניהן אינה משולחת.** שמפני הרעב אכלתם: **עלתה לגג.** רגילין היו להשתמש כל תשמישיהן בגגות שלא היו משופעים אלא מלקיש ושוון והוא הדין לבית שתחתיו: **עריסה.** בלשון״ל בלע״ז: **הכי קאמר.** האי דקתני נראתה בעיר כו' הכי קאמר נראתה בעיר כגון שנראתה ביום דסתם נראתה ביום משמע אבל בלילה אינה משולחת והאי דקתני נראתה ביום (ח) א) אשדה קאי דאם נראתה בשדה ביום אינה משולחת: **הא עמדה.** בשדה דלא נראתה ולא נחבאת: **בשדה הסמוכה לאגם.** עמדה אינה משולחת דכיון דסמוכה לאגם היינו רביתה ולא בריחה סברה אי אתי בתראי עריקנא לאגם מיד: **בשדה שאינה סמוכה לאגם.** עמדה משולחת דכיון דלאו מקום רביתה הוא וקיימא ודאי משולחת גזירה היא: **אגם.** מרשי״ק בלע״ז הסמוך לעיר והוא מלא קוניס: **כי פגיה ההיא.** דאכלה אין רואה לא בגאגם (ט) דכיון דהיינו דוכתה סמכה אדעתה ורהטא אבתרייהו: **לכוכא דציידי.** כוך קטן של ציידין שיחפרו למארב העופות ואף על גב דלאו בגין קבוע הוא ולא הוה כישוב הוא משולחת: **אין צריך לומר חרב שאינו של שלום.** שמתריעין עליה (י) אלא אפילו חרב של שלום שלא העובדת דרך אותו מלכות נילך להלחם במקום אחר:

ויישלח

שניהם אינה משולחת. דאקראי היא מחמת רעבתיניתא. א"נ בשדה ביום. מסיים הברייתא, בשדה הסמוכה לאגם עמדה אינה משולחת, לפי שלבה גסה באגם שהיא מצויה שם. בשדה שאינה סמוכה לאגם עמדה משולחת. באגם גופיה לא הוה משולחת עד דאכלה מהן. **כוכי דאגמא דציידי.** צריפין דיוורין קטנים שדרין בהן ציידים, ועל אותו גג עלתה, דס"ד לא חשיב גג, קמ"ל.

מסורת הש"ס

ו) [גר' הערוך זנדוקא], ז) [ל"ל דשמתא עי' ע"ז כד: ח) וכן גר' הערוך], ג) ס"פ אחי, ד) [גר' רי"ף וכל"ס ס"ר על הדפוס וכו'], ה) [גר' רי"ף וכל"ס הרמב"ן], ו) [גר' ע"ז כד:], ז) [פלא פ"א מ"ב], ח) בס"ל: שכל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא דעתיה דרבא משום דאביי אתחזי ליה בחלמא אמרו ליה מסתייך: (ב) שם האי בר עלמא לא אתי הוא קרא ליה ולא אתא לגבייה הסנ בתרים מ"ל: (ג) שם מ"ט לית לך מוחי ומסיימת מסאני אוכמי כו' דיהודאה אנא דכי הוו גזרי: (ד) רש"י ד"ה מסאני אוכמי כו' אלא כמנהג היהודים. נ"ב עי' בתוס' פרק בן סורר ומורה דף ע"ד וכפ' הכוגם דף ע"ט: (ה) ד"ה זנדוקנא כו' האסורין של מלך הס"ד: (ו) ד"ה עד דעבדי שלמא. דהבאת שלום בין אדם לחבירו היא אחד מן הדברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב הס"ד: (ז) ד"ה שדפון כו' אי נמי מעשה שהיה כך היה הס"ד: (ח) ד"ה הכי קאמר כו' ואלא דקתני כיום נראתה אעיר אלא דאם נראתה בשדה אפילו ביום אינה: (ט) ד"ה כי תניא כו' לאתה לא בגאגם בגופה דכיון דהיינו: (י) ד"ה אין צריך לומר כו' שמתריעין עליה הס"ד ומה"ד אלא כו':

גליון הש"ם

גמ' **איכא בהאי שוקא.** עיין בתורת חיים סנהדרין דף פח ע"ב ד"ה שלמו תמים:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה הכי קאמר וכו' ואלא דקתני נראתה כיום אשדה וכו' נמתק מלת אשדה וכ"ב ל"ל לעיר:

לעזי רש"י

ברצו"ל. ערוסה. מרש"י"ק [מרש"ק]. בִּיצה, מקווה מים רדודים.

רבינו גרשום

ברכינהו. להני ביסתרקי למזבן, דאמרי ליה כ"ע לישיימינהו מר. אמר להו הכי והכי שוו. דבעי למיהב שורי אילו בסתרקי להנהו זונא דרבנן. א"ל. ההוא זונא דרבנן, חשדתינן דאתינן לוותך. לישקלינהו מר. לבסתרקי, דלא בעינא להו. **מסאני אוכמי.** כנכרים, ולא רמו חוטי. ציצית. מפני שהיא מכה מהלכת. שלאחר שנראה כל שהוא אינו מפסיק.

כא א מיי' פ"ג מהלכות תעניות הל' י טוש"ע ח"מ סי' תקעו סעיף ט: **כב** ב ג ד ה ו מיי' שם הלכה ז ח טוש"ע שם סעיף ו ז:

כג ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו חננאל

רבא מגנא זכותיה אכולא כרכא. א' ליה רב ברוקא לאליהו, הראיני אדם שהוא מבני העולם הבא, א' ליה זה, הלך אחריו שאלו, אמר לו שומר האסורים אני ואסרנא גברי לחוד ונשי לחוד, ולא רמינא ציצית כי היכי דלא לירגשו דאנא יהודאי, וכי שמענא דגזרה על ישראל, מהודענא להון ובעי רחמי ומבטלה. דורדיא. שמרים של יין. **דשתנא.** נידה, וזה הנראה בבגדיה ככתם דמיה הן. **תוב** א' ליה (ל)אליהו הני נמי [בני] עלמא דאתי נינהו, ושאליהו ואמרי לו משמחי לב עציבי אנן, כלומר יש לנו חן שפה ודברים המסירים עצב עמן הלב, וכי חזינן נמי צערא בין גברא לחבריה אי בין גברא לאיתתיה טרחינן ועבדינן שלמא ביניהו. **על אילו מתריעין בכל מקום** על השדפון ועל הירקון כו'. וקיימא לן כר' עקיבא דבריתא דתני על השדפון ועל [הארבה] [הירקון] בכל שהוא. **ואוקימנא** למתני' דלקמן דנראה באשקלון שדפון כמלא פי תנור תבואה, כלומר כשיעור פי תנור נשדפה תבואה בשדה ונזרו תענית. **ואיבעיא** לן האי שדפון דמשערינן ליה בשדה, שיעור ככיסוי פי התנור הוא, אי כשיעור דרא ריפתא דדדר לפומא דתנורא, ועלתה בתיקו. **וכן** נמי א"ר עקיבא, באורבה וחסיל אפילו לא נראה אלא כנף אחד בארץ ישראל מתריעין עליהן מיד. **פיסקא.** ועל חיה רעה **תנו רבנן חיה רעה בזמן שהיא משולחת כו'.** ואוקימנא איזו היא [שאינה] משולחת, שנראתה בעיר בלילה, אי נמי נראתה בשדה ביום אינה משולחת. ראתה שנים ורצתה אחריהן משולחת, אבל ראתה אותם ונחבאת מפניהם, אי נמי לא [נחבאת] אלא עמדה בשדה הסמוכה לאגם אינה משולחת. טרפה שנים באגם ואכלה אחד מהם משולחת, ואם לא אכלה ולא אחד מהם אינה משולחת, והני מילי באגם, אבל שלא במקום אגם אע"פ שלא אכלה אלא רצתה אליהם משולחת. **פיסקא.** ועל **החרב מתריעין. תנו רבנן אין צריך לומר חרב שאינה של שלום,** שודאי מתריעין, אלא אפי' חרב של שלום מתריעין, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואעפ"[כ] נכשל בה יאשיהו ונהרג,

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות